

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 15 februari 2012

Mål nr

Ö 4728-10

KLAGANDE

DS

Ombud: Jur.kand. MS

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Förvandling av böter

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges beslut 2010-09-16 i mål Ö 908-10

Dok.Id 64607

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45-12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15-15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut fastställer Högsta domstolen tingsrättens beslut.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

DS har yrkat att beslutet om förvandling av böter ska upphävas.

Riksåklagaren har motsatt sig att beslutet ändras.

SKÄL

Bakgrund

1. Åklagaren ansökte i januari 2010 om att böter som ådömts DS skulle förvandlas till fängelse. Som grund för sitt yrkande angav åklagaren att DS saknar betalningsförmåga och utmätningsbara tillgångar. Förvandling av böterna till fängelse var av särskilda skäl påkallad från allmän synpunkt eftersom DS upprepade gånger återfallit i bötesbrottslighet utan att någon verkställighet kunnat ske.
2. Ansökan avsåg penningböter som ådömts DS genom godkännande av ordningsbot om 1 500 kr den 19 november 2006 för att ha fört motorcykel utan föreskriven registreringsskylt, 2 800 kr respektive 4 000 kr den 14 mars 2007 för två hastighetsöverträdelser, 2 800 kr den 28 augusti 2007 för hastighetsöverträdelse, 2 400 kr den 10 februari 2008 för hastighetsöverträdelse och 1 000 kr den 23 april 2008 för att ha fört bil trots att fordonsskatten inte varit betald.

3. DS motsatte sig att böterna förvandlas till fängelse. Sedan tingsrätten ogillat åklagarens talan överklagades beslutet till hovrätten, som med ändring av tingsrättens beslut biföll åklagarens yrkande och fastställde fängelsestraffets längd till en månad.

Tillämpliga bestämmelser

4. Enligt 25 kap. 8 § brottsbalken får, om inte annat är föreskrivet, böter som inte betalas förvandlas till fängelse i lägst fjorton dagar och högst tre månader enligt bestämmelserna i bötesverkställighetslagen (1979:189). Enligt 35 kap. 7 § brottsbalken bortfaller böter när fem år har förflutit från det att domen vann laga kraft. I fråga om ordningsbot räknas tiden från dagen för godkännandet av ordningsboten (48 kap. 3 § rättegångsbalken). Preskriptionsavbrott sker genom att den bötfällda delges en ansökan om böternas förvandling; om böterna inte förvandlas bortfaller böterna när rättsens beslut i förvandlingsärendet har vunnit laga kraft.

5. Enligt 15 § första stycket bötesverkställighetslagen ska böter som inte har kunnat drivas in förvandlas till fängelse om det är uppenbart att den bötfällda av tredska har underlåtit att betala böterna eller om förvandling annars av särskilda skäl är påkallad från allmän synpunkt. Om den bötfällda, när förvandling ska ske, är skyldig att betala även andra böter än sådana som avses i första stycket ska enligt andra stycket också dessa böter förvandlas.

Förarbetena och bestämmelsernas närmare innebörd

6. Bestämmelserna om förvandling av böter infördes i bötesverkställighetslagen genom en reform som trädde i kraft den 1 juli 1983 (prop. 1982/83:93; SFS 1983:352). Samtidigt upphävdes lagen (1964:168) om förvandling av

böter. Bakgrunden till reformen var att den dåvarande ordningen för förvandling av böter till fängelse, som utan några mera genomgripande ändringar gällt sedan år 1937, under årens lopp hade blivit utsatt för åtskillig kritik, framför allt därför att bötesförvandling framstod som bestraffning för en betalningsförsummelse. Regeringen hade dessförinnan föreslagit att förvandlingssystemet skulle avskaffas helt i en proposition som riksdagen avlog. Riksdagen uttalade i det lagstiftningsärendet att den gällande ordningen borde avskaffas och ersättas med ett system som riktar sig mot bötesgäldenärer som genom olika manövrer gör sig svåråtkomliga för exekution. (Prop. 1976/77:104, JuU 1977/78:25, rskr. 1977/78:164; jfr prop. 1982/83:93 s. 13.)

7. Syftet med 1983 års reform var enligt förarbetena att åstadkomma ett system för förvandling av böter som inte urskillningslöst skulle drabba alla dem som inte betalar sina böter utan i görligaste mån inriktas på bötfällda beträffande vilka kriminalpolitiska skäl för en sanktion gjorde sig gällande i särskilt hög grad. Väsentligt angavs vidare vara att komma bort från de inslag av personalexekution som präglade det tidigare systemet. (Prop. 1982/83:93 s. 15.) Den nuvarande ordningen med bötesförvandling är därför i första hand inriktad på personer som kan betala sina böter men som genom olika slags illojala åtgärder gjort sig oåtkomliga för indrivning och av tredska underlåter att betala böterna (a. prop. s. 16 och 34; jfr 15 § första stycket första ledet bötesverkställighetslagen).

8. Därutöver kan bötesförvandling ske om det annars av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt (15 § första stycket andra ledet bötesverkställighetslagen). Bestämmelsen infördes för att öppna en möjlighet till ingripanden även mot vissa andra grupper än den som riksdagen åsyftat (p. 6 ovan), nämligen mot bötesgäldenärer som ständigt återfaller i bötesbrottslighet men som

saknar vilja eller förmåga att betala utan att illojala åtgärder (tredska) kan styrkas (a. prop. s. 16 f.). Bestämmelsen tar sikte på särskilt flagranta fall av upprepad brottslighet och är avsedd att motverka att bötfällda som saknar betalningsförmåga i praktiken blir immuna mot bötesstraff. För att bötesförvandling ska komma i fråga på denna grund krävs att omständigheterna är speciella och att en underlåten reaktion från samhällets sida framstår som stötande för den allmänna rättskänslan. Vid denna bedömning bör enligt förarbetena hänsyn kunna tas såväl till brottslighetens art som till de överväganden som föregått valet av böter som påföljd. Framgår det till exempel att en domstol vid valet av påföljd allvarligt övervägt en frihetsberövande påföljd men ändå stannat för ett bötesstraff eller ett sådant straff förenat med skyddstillsyn eller villkorlig dom, bör detta kunna beaktas vid prövningen av frågan om förvandling bör äga rum. Individualpreventiva skäl för omvandling av färdades uttryckligen i förarbetena; rekvisiten ”uppenbar vårdslöshet” eller ”behov av tillrättaförande” som fanns i den äldre lagstiftningen ansågs ha lett till att förvandlingsstraffet i hög grad drabbat ett socialt sett svagt klientel. Systemet är avsett att vara restriktivt. Lagrådet noterade också, med hänvisning till uttryckets användning i bestämmelser om åtalsprövning, att uttrycket ”av särskilda skäl finnes påkallat ur allmän synpunkt” brukar uppfattas som ytterligt restriktivt. (Se a. prop. s. 17 f., s. 34 f. och s. 43.)

Bedömningen i detta fall

9. Åklagaren har inte gjort gällande att DS av tredska har underlåtit att betala böterna. Fråga är därmed om det av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt att böterna förvandlas till fängelse enligt andra ledet i 15 § första stycket bötesverkställighetslagen.

10. DS har anfört bl.a. följande. Skälet till att han inte betalat böterna är att han inte har kunnat betala. Han har skulder, skadeståndsfordringar från

försäkringsbolag, om ungefär en miljon kr som härrör från brott som han tidigare gjort sig skyldig till. Han lever i dag under ordnade förhållanden utan kriminalitet, han missbrukar inte och han gör vad han kan för att förbättra sin ekonomiska situation genom eget arbete. Sedan han begått de nu aktuella överträdelserna har han inte gjort sig skyldig till några ytterligare överträdelser. Trafikförseelserna medförde också att han förlorade sitt körkort under en månads tid och fick köra upp på nytt.

11. DS har under tiden den 19 november 2006 till den 23 april 2008 gjort sig skyldig till upprepade överträdelser av trafiklagstiftningen (se p. 2 ovan). Det handlar om sex fall av obetalda böter om 1 500 kr, 2 800 kr, 4 000 kr, 2 800 kr, 2 400 kr resp. 1 000 kr.

12. Det är inte visat att DS hade förmåga att betala böterna under de aktuella åren, d.v.s. att det skulle handla om en ovilja att betala böterna. Det är inte fråga om brott med fängelse i straffskalan, där fängelse var ett alternativ att överväga vid lagföringen, utan om lagöverträdelser som beivras med penningböter. Överträdelserna får anses vara av förhållandevis lindrig karaktär och är inte att hänföra till ett sådant särskilt flagrant fall av upprepade brottslighet som bestämmelsen tar sikte på. (Se p. 8 ovan.) Beaktas ska också att DS såvitt framkommit inte har gjort sig skyldig till några brott sedan april 2008.

13. Mot den nu redovisade bakgrunden kan omständigheterna i DS:s fall inte anses så speciella att det skulle vara stötande för den allmänna rättskänslan att underlåta förvandling av böterna till fängelse. Det är således inte visat att förvandling av böterna av särskilda skäl är påkallad från allmän synpunkt.

Tingsrättens beslut ska alltså fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Leif Thorsson, Ella Nyström,
Lena Moore (referent), Göran Lambertz och Agneta Bäcklund
Föredragande justitiesekreterare: Daniel Holmberg